

УДК 784.4.072.3 : 655.55(477.87)(091)

ПЕРША РЕЦЕНЗІЯ ВОЛОДИМИРА ГОШОВСЬКОГО (ОБСТАВИНИ НАПИСАННЯ І ПУБЛІКАЦІЇ)

Володимир ПАСІЧНИК

*Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника
“Палац мистецтв імені Тетяни та Омеляна Антоновичів”
вул. Бібліотечна, 2, 79000 Львів, Україна,
тел.: (+38032) 261 55 12, e-mail: pasichnyk_v@i.ua*

У журналі “Народна творчість та етнографія” (1960) вийшла друком рецензія В. Гошовського на збірку М. Кречка “Закарпатські народні пісні”. Однак, шлях цієї рецензії від написання до друку був доволі тривалим, складним, плутаним, з багатьма невідомими. У статті вперше висвітлюється історія публікування цієї рецензії.

Ключові слова: рецензія, публікація, музична культура Закарпаття, народна пісня, музична фольклористика, етномузикологія, епістолярна спадщина.

У науковому доробку визначного українського етномузиколога Володимира Гошовського (1922–1996) важливе місце посідає жанр рецензії. Кількість рецензій (понад 50) та їхня тематична різноплановість дає вагомі підстави виокремити їх як специфічний, музично-критичний напрям багатогранної діяльності вченого. Поряд із множинністю газетних рецензій, що стосувалися, в основному, музичного життя та культури Закарпаття, В. Гошовський написав чимало фахових рецензій на праці в галузі музичної фольклористики, історії та теорії музики, музичного виконавства. У його доробку виявлено рецензії на дипломні роботи студентів Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка (Р. Зелінський “Обробки народних пісень С. Людкевича”, Л. Казімірська “Народно-пісенний фольклор Волині в творчості М. Вериківського”), дисертації та автореферати дисертацій (С. Грица “Музично-фольклористична діяльність Ф. М. Колесси”, К. Цірікус “Ладо-функціональність в народній пісні та її відображення в професійній музиці”, З. Штундер “Народно-ладові основи гармонії М. В. Лисенка”, Б. Луканюк “Народно-пісенний тематизм у творчому стилі М. Леонтовича”, Я. Мироненко “Музичний фольклор українських сіл Молдавії”), монографії (А. Оголевець “Структура тональної системи”, С. Тольба “Про деякі спірні питання музичної термінології”, В. Василевич “Югославские народные песни из Санджака”, Б. Вольман “Гитара и гитаристы: Очерк истории шестиструнной гитары”), наукові статті (С. Павлишин “Карпатський фольклор як важливий елемент сучасної музичної мови в творчості українських радянських композиторів”). Деякі рецензії етномузиколога надруковані у вітчизняних і зарубіжних виданнях, однак більшість з них – це рукописи, які ще чекають своєї публікації.

Важливо зазначити, що у рецензіях найповніше відбилися погляди вченого, його виразна, чітка наукова та громадська позиція в неоднозначному музично-історичному та етномузикознавчому процесі другої половини ХХ ст. У цьому контексті постає актуальною і викликає особливий інтерес перша фахова рецензія В. Гошовського на збірку Михайла Кречка “Закарпатські народні пісні” [21].

У публікації рецензії зазначено співавторство Ю. Качія, працівника однієї з ужгородських газет. Однак, співавторство Ю. Качія, на мою думку, треба сприймати абсолютно формально, позаяк, текст рецензії повністю відповідає стилю В. Гошовського. Незважаючи на те, що В. Гошовський згадує Ю. Качія як співавтора декілька раз (мабуть, для цього були якісь причини), все ж таки вперше потверджує своє авторство у листі (від 1. 12. 1959 р.) до декана Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка Іларіона Гриневецького, вказавши, що у першому номері журналу “Народна творчість та етнографія” за 1960 р. “обіцяють надрукувати і мою рецензію (підкреслення моє – *В.П.*) на збірник пісень, що видав в Ужгороді М. Кречко. Рецензія ця з “перцем” і тому боюся, що її не надрукують” [29, с. 128].

Як з’ясувалось згодом, побоювання В. Гошовського були небезпідставними. Між іншим, зауважимо, що в науковій біографії В. Гошовського відмови у друкуванні його праць траплялися і в інших випадках, при тому, без аргументації істинних причин. Так сталося із статтею “Музичні архаїзми та їх діалектні особливості на Закарпатті”, що була запланована до друку в наукових записках Ужгородського університету. Не прийняли до друку підготовану вченим антологію-монографію “Українські пісні Закарпаття” ні в Закарпатському обласному видавництві, ні в державному видавництві “Образотворче мистецтво і музична література УРСР”. Оскільки публікація рецензії на збірку М. Кречка – це перший такий симптоматичний випадок, з яким зіштовхнувся В. Гошовський, то деякі аспекти, пов’язані з історією її написання і друку, стали предметом дослідження пропонованої статті.

Спонукав до написання статті лист (14. 09. 1960 р.) В. Гошовського до С. Людкевича [7]. Лист привернув увагу декількома змістовими акцентами, основний з яких – занепокоєння В. Гошовського саме з приводу затримки з опублікуванням згаданої вище рецензії. Як довідемося з цього листа, редакція журналу пообіцяла В. Гошовському надрукувати рецензію у другому номері за 1960 р. (спочатку йшлося навіть про перший номер, див. вище), проте, з невідомих причин цього не сталося. Мабуть, редакція прийняла для себе якесь рішення, проте не вважала за потрібне повідомити про це автора рецензії. Вірогідно, істина прихована у тезі, яку подав В. Гошовський у спогадах: “Редакція названого журналу спочатку відмовилась друкувати її, бо упорядник належав до недоторканої закарпатської еліти” [18, с. 363]. На жаль, мені не вдалося встановити, чи мав упорядник збірки М. Кречка якесь відношення до вилучення рецензії з другого номера журналу “Народна творчість та етнографія”. Зрозуміло одне: якби В. Гошовський не проявив вольовий характер і наполегливість у цьому питанні, то зазедве можна було б сподіватися, щоб рецензія взагалі коли-небудь появилася.

Абсолютне замовчування та нез’ясована позиція редакції журналу “Народна творчість та етнографія” щодо рецензії спонукала В. Гошовського звернутися за підтримкою до авторитетних осіб, представників української культури: музикознавця Миколи Гордійчука, композитора Станіслава Людкевича, поета і громадського діяча, директора Інституту мистецтвознавства, фольклору та

етнографії АН України Максима Рильського. Побіжно зауважимо, що саме ці особи, кожен порізно, відіграли значну роль у появі рецензії В. Гошовського на збірку М. Кречка “Закарпатські народні пісні”. Проте їхня співпраця не обмежилася цим епізодом, а продовжувалася і надалі. По суті, взаєминам В. Гошовського з М. Гордійчуком, М. Рильським і особливо з С. Людкевичем, з котрим етномузиколог співпрацював на кафедрі історії та теорії музики Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка, можна присвятити самостійні наукові розвідки.

Варто зауважити, що спираючись на вельми значну епістолярну спадщину В. Гошовського, в якій містяться незаперечні документальні свідчення, можна було з’ясувати деякі факти, пов’язані з історією публікації першої рецензії етномузиколога. По суті, епістолярій вченого – це єдине джерело, що уможливило реконструкцію подій того часу. І тому, зважаючи на важливість фактичного матеріалу і його перше впровадження в науковий обіг, а також заради уникнення його суб’єктивного тлумачення, вважаю доречним подати дещо розгорнуті цитати.

Деякі аспекти, пов’язані з публікацією рецензії на збірку М. Кречка “Закарпатські народні пісні”, порушив В. Гошовський у спогадах “Були колись літа”. Зокрема, згадуючи цей період своєї наукової діяльності, він повторив свої критичні зауваження до автора-упорядника збірки та засвідчив підтримку в публікації цієї рецензії С. Людкевича і М. Рильського [18, с. 362-363]. Торкнулася цього епізоду із біографії вченого музикознавець Людмила Мокану у статті “Покликання”, присвяченій М. Кречку [28, с. 153-158]. Загалом схвалюючи публікацію Л. Мокану, вважаю за потрібне діткнутися тільки тих моментів, що стосуються В. Гошовського, і вказати, на мою думку, на дрібні неточності.

По-перше, рецензія В. Гошовського була опублікована 1960 р., а не 1959 р., як це подано у статті Л. Мокану. Збірка М. Кречка могла тільки появитися в цей час, адже була підписана до друку 7 грудня 1958 р.

По-друге, потрібно дещо конкретизувати подальше твердження Л. Мокану: “Враховуючи цілеспрямований характер молодого науковця, вимушену необхідність знайти своє місце у нових життєвих реаліях для можливостей подальшої праці у музичній фольклористиці, можна зрозуміти підштовхуючі мотиви для написання аргументованої критичної рецензії на збірку Кречка” [28, с. 155]. Дійсно, В. Гошовський шукав “своє місце”, однак не в “життєвих реаліях”, а в науці. Складається враження, що якби В. Гошовський не написав рецензії (або написав її у хвалебному тоні), то подальшу працю у музичній фольклористиці йому можна було гарантувати.

Можливо, В. Гошовський не був знаний на Закарпатті так як М. Кречко, проте він уже заявив про себе як фольклорист ще до написання рецензії низкою праць. Зокрема, публікацією статті “До питання про музичні діалекти Закарпаття” (Ужгород, 1958 р.). Крім того, він підготував до друку статтю “Музичні архаїзми та їх діалектні особливості на Закарпатті”, “Деякі особливості історичного розвитку української народної пісні на Закарпатті”, працював над темою “Сторінки з історії музичної культури Закарпаття” (роботу над нею розпочав ще 1954 р.), у котрій одночасно торкнувся і питань музичного фольклору. Доречно буде нагадати, що 1958 р. В. Гошовський поступав на музичний фольклор в аспірантуру Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР. Подав реферат на тему “Коломийка у слов’ян та сусідніх народів”, склав іспити (всі на відмінно), проте не був зарахований з невідомих причини. Так само В. Гошовський виношував у планах

видання збірки народних пісень, записаних ним на Закарпатті. Можливо, тут він відчув вплив М. Кречка, проте не на власні погляди, методологію та теоретично-практичні засади в галузі музичної фольклористики, а на місцеве “Закарпатське обласне видавництво”, де йому дали зрозуміти, що записи народних пісень і їх видання – пріоритет М. Кречка. Недаремно В. Гошовський висловив думку, що “монополія на народні пісні була в руках Кречка” [18, с. 365].

Щодо вибору В. Гошовським шляху музичної фольклористики, можна назвати декілька причин: а) закладена ще з дитячих років любов до народної музики; б) фундаментальні знання з етнографії та філології, здобуті у Празькому університеті; в) опосередкований вплив Івана Панькевича, принаймні на це вказує В. Гошовський у статті “Професор Іван Панькевич у моєму житті” [23, с. 141-145]; г) несприятливі умови для педагогічної діяльності в Ужгородському музичному училищі. Врешті, як зазначив учений: “... я знайшов своє творче майбутнє на стику музики, етнографії та філології. Там, в точці перетинання, чекала вже на мене музична фольклористика, моя аж до смерті точка “омега”” [18, с. 395].

Цілком слушно Л. Мокану назвала рецензію В. Гошовського аргументованою, проте, вбачає у її написанні якісь “підштовхуючі мотиви”. На нашу думку, достатньо було б, спираючись на ці ж таки аргументи В. Гошовського, потрактувати зміст рецензії як виважену наукову позицію вченого. Адже, навіть через сорок років, уже визнаний європейським науковим світом, В. Гошовський підтвердив у спогадах свою критичну позицію щодо збірки “Закарпатські народні пісні” та її редактора-упорядника М. Кречка, назвавши його “видатним перетворювачем текстів” [18, с. 363].

По-третє, згідно з текстом Л. Мокану, між В. Гошовським і М. Кречком відбувалася полеміка, як між “Музикантом і Вченим” [28, с. 156]. У чому суть полеміки, авторка не зазначає, а втім, така дискусія мала місце. На доказ: 2001 р. знаний музикознавець, піаніст, виходець із Закарпаття Емілій Кобулей, згадуючи діяльність В. Гошовського і загалом музичне життя Закарпаття 50-х років, торкнувся і відносин вченого з М. Кречком дослівно так: “Ми всі любили фольклор. Ми всі дбали про те, щоб дійсно народна творчість, яка жила навколо нас в Закарпатті, в тій чи іншій мірі збиралася: це і В. Гошовський, це і М. Кречко. З ним посварився В. Гошовський, бо був не радий такій збірці, яку випустив М. Кречко. Він [М. Кречко], на жаль, там і тексти дозволив собі поміняти”. Як впливає із слів Е. Кобулея, безпосереднього свідка тих подій, основний конфлікт між В. Гошовським і М. Кречком розгорнувся таки навколо збірки “Закарпатські народні пісні”. Властиво, це і підкреслював В. Гошовський, критикуючи діяльність М. Кречка-фольклориста та його підхід до фіксації та упорядкування автентичних зразків народної музики. Щоби не склалося враження упередженості В. Гошовського до М. Кречка, вважаємо за потрібне зазначити, що зовсім іншою була його позиція до М. Кречка-диригента. У статті “Нова програма Закарпатського хору” [22] В. Гошовський підкреслив виконавську майстерність хору, чистоту інтонацій, стрій, компактність звучання кожної партії та монолітність звучання хору загалом, зазначивши, що цього досягнуто завдяки керівництву М. Кречка. Вчений похвалив його диригентську діяльність і в статті “Заметки о музыкальной жизни Советского Закарпатья”: “Молодий музикант зумів зберегти не тільки добре ім’я і славу хору, але ще вище підняв його майстерність” [20, с. 166].

Рецензія В. Гошовського на збірку М. Кречка “Закарпатські народні пісні” достатньо ґрунтовна і принципова. Зауважимо, що авторська назва рецензії була іншою – “Недоліки однієї збірки”. Проте редактори перейменували її на “Збірник закарпатських народних пісень”, тим самим суттєво змінивши акцентуацію автора. Критика рецензента стосувалася буквально всіх аспектів збірки.

Особливо гостро В. Гошовський піддав критиці текст передмови, назвавши її поверхневою та суперечливою. В автентичному варіанті рецензії вчений підкреслив, що збірка рясніє “антиісторичними твердженнями, ненауковою характеристикою пісень, плутаними та суперечливими висновками”. В. Гошовський звернув увагу на те, що М. Кречко, всупереч історичній правді, замовчував дорадянські видання [21, с. 128], хоча використав із них майже шістьдесят відсотків пісень. Згодом це підтвердив один із авторів збірника “Народні пісні підкарпатських русинів” Юрій Костюк у листі до В. Гошовського: “Листаючи пару разів співанник “Закарпатські народні пісні” (Ужгород, 1959), приходжу до висновку, що в основу цього співанника ввійшов наш співанник із 1944 року, та й то з багатьма помилками, як також і співанник Мих. Гоєра “Школьный хорь” (Унгварь, 1942.)” [14].

Зовсім невдалою назвав рецензент Кречкову характеристику особливостей української народної музики. Вчений зазначив, що “перелік різних музикознавчих термінів нічого не говорить читачу, але свідчить про малограмотність самого упорядника. Чи не краще і не доцільніше було скористатись характеристикою закарпатських пісень, яку дав академік Ф. Колесса”. Важко не погодитися з висновками В. Гошовського, читаючи такий аналітичний текст М. Кречка: “Поруч з мажоро-мінором у піснях дуже часто домінують міксолідійський, дорійський і фрігійський лади з типовим “українським” кадансовим закінченням. Багата мелодика, часта зміна оригінальних ритмів поряд з глибокопоетичним текстом надають українським народним пісням Радянського Закарпаття незабутньої привабливості і яскравого національного колориту” [25, с. 5]. Значну частину рецензії В. Гошовський присвятив аналізу текстів пісень, навівши чимало прикладів їхньої свавільної переробки, на яку дозволив собі М. Кречко.

Численні помилки та недоречності, на котрі звернув увагу В. Гошовський, можна звести до кількох положень: 1) відсутність змістовної передмови; 2) брак кваліфікованої характеристики народнопісенної творчості; 3) невдала спроба характеристики народної музики Закарпаття; 4) недосконала жанрова систематизація пісень; 5) намагання підігнати окремі слова й вирази до норм української літературної мови, що в багатьох випадках привели до перекручення змісту пісень; 6) редагування мелодій; 7) неповна паспортизація пісень, 8) відсутність обов’язкової фахової рецензії.

Аргументована та різка критика на адресу М. Кречка була вмотивована, насамперед, власними поглядами В. Гошовського на фольклористику як науку. На цьому етапі фольклористичної діяльності В. Гошовський зосередився на вивченні музичних діалектів, очевидно, не без впливу відомого діалектолога, професора Ужгородського університету Йосипа Дзєндзелівського, ідеї котрого спрямували його теоретичне мислення та методологію на наступне десятиліття [17, с. 9.]. Теоретичні положення основ музичної діалектології В. Гошовський виклав у науковій праці “До питання про музичні діалекти Закарпаття”. Вчений запропонував декілька важливих кроків формування та розвитку музичної діалектології як наукової дисципліни. Здійснення цього задуму, вважав В. Гошовський, можливе за умов створення фонду

народних пісень, розроблення основ систематизації музичного матеріалу, виявлення закономірностей музичного мислення і музичної мови народу [19, с. 71]. Піддаючи критиці збірку М. Кречка “Закарпатські народні пісні”, В. Гошовський, по суті, задекларував свої погляди на подібний напрямок фольклористичної діяльності, виходячи, передовсім, із наукової доцільності.

Ще за рік до виходу в світ збірки М. Кречка, етномузиколог, виношуючи власну ідею видання збірки українських пісень Закарпаття, поділився своїми думками на цю проблему з головним редактором видавництва “Советский композитор” Сергієм Аксюком: “Перш ніж видавати збірку, мені б хотілося доповнити її піснями досі не досліджених районів, фотографіями, що характеризують географічне розташування окремих районів, їх етнографічні й антропологічні особливості. Передбачувано збірку можна було б забезпечити вступною статтею, коментарями до пісень, систематичними реєстрами з тематики, структури, ритмічних схем і особливостей ладів пісень” [переклад з рос. мій. – В. П.] [2].

Не зайвим буде нагадати ще один факт, що засвідчує принципову позицію В. Гошовського та його погляди вченого-фольклориста. Приблизно в цей же час В. Гошовський працював над рецензією на книгу чеського етномузиколога К. Веттерла “*Lidové písně a tance z Valašskokloboucka*”. Його позиція до цього видання абсолютно контрастує з позицією до збірки М. Кречка. Промовистою видається теза В. Гошовського, якою він підкреслив високий науковий рівень книги К. Веттерла. Вчений наголосив, що особливості цього видання, такі як точність запису мелодії та тексту, докладна наукова паспортизація матеріалу, історична довідка, бібліографія настільки взірцеві, що навіть не має потреби на них звертати увагу в рецензії, оскільки це повинно бути характерним для “кожного серйозного наукового видання” [24, с. 146].

Очевидно, збірка М. Кречка далеко не відповідала цим критеріям. Його підхід до народної пісні визначався крізь призму виконавства. Для М. Кречка народна пісня слугувала сировиною для авторських обробок, репертуаром для художньої самодіяльності, у якій він вбачав популяризаторську функцію. Недаремно він так легковажно поводився з народними текстами, пристосовуючи їх до естетики свого часу, а пісні авторські видавав за народні. Теза у передмові до збірки “Закарпатські народні пісні”: “...збірка є фактично першим масовим виданням народних пісень Закарпаття” [25, с. 6] цілком відповідає прагненню здійснити саме таке видання, виходячи із власного розуміння та світогляду.

Вперше В. Гошовський документально підтвердив свій намір написати рецензію на збірку М. Кречка “Закарпатські народні пісні” у листі від 8 січня 1959 р. до редакції журналу “Народна творчість та етнографія” на ім’я Василя Щербака. Він повідомив, що надсилає для публікування статтю “Деякі особливості історичного розвитку української народної пісні на Закарпатті” та, окрім того, запропонував редакції ще декілька своїх статей: “... В цьому році я зможу надіслати для Вашого журналу ще дві невеличкі статті: “Музична мова коломийок” та “Чеські та словацькі пісні в закарпатському музичному фольклорі” [жодна з цих статей не була опублікована в Україні – В.П.], а також рецензію на збірку закарпатських пісень, що виходить в нашому обласному видавництві під редакцією М. Кречка. Якщо вони мають для Вас інтерес, прошу мене повідомити” [12].

Цей лист залишився без відповіді, проте це не означало, що В. Гошовський полишив тему рецензії. Питання, пов’язані з її виданням, порушувалися при

особистих зустрічах В. Гошовського з редакторами журналу “Народна творчість та етнографія”. Це підтверджує лист М. Гордійчука (9.09.1959 р.), у якому він запропонував В. Гошовському надіслати рецензію до журналу “Народна творчість та етнографія” або до газети “Радянська культура”, хоча в архіві вченого від січня до вересня 1959 р. не збереглося жодного листа чи його копії (В. Гошовський копіював усі листи, відправлені до адресатів), у яких би йшлося про рецензію. Майже через місяць (2.10.1959 р.), у листі-відповіді, вчений остаточно підтвердив, що надсилає рецензію саме до журналу “Народна творчість та етнографія”, аргументуючи це тим, що “за змістом і формою рецензія для газети “Радянська культура” не підходить. Бажано її надрукувати в Вашому журналі. Якщо потрібні будуть невеличкі скорочення, то ми не заперечуємо” [3].

Подальша доля рецензії пов’язана з двома етапами – редагуванням та верстанням.

Уперше В. Гошовський ознайомився з відредагованим текстом рецензії приблизно на початку лютого 1960 р. Про це він написав (лист від 14 лютого 1960 р.) до старшого редактора журналу Степана Музиченка: “З відредагрованою рецензією ми цілком задоволені. [Так в оригіналі. – В.Л.] Внесені були тільки незначні поправки”. У цьому ж листі В. Гошовський повідомив про свою зустріч у Львові з С. Людкевичем, котрого він ознайомив із рецензією, зазначивши: “Вона йому дуже сподобалася. Він вказав мені ще на багато інших недоліків збірки М. Кречка, але включити їх в рецензію, я думаю, вже неможливо. Шкода” [8]. Констатуючи факт зустрічі з С. Людкевичем і його позитивні враження від рецензії, В. Гошовський намагався таким чином заручитися його авторитетною підтримкою, ніби передбачаючи певні проблеми з публікацією. Але розширити рецензію, додавши зауваження С. Людкевича, не зміг, адже був змушений дотримуватися відведеного на неї обсягу.

З остаточною версткою рецензії В. Гошовський ознайомився у червні, проте жодних суттєвих змін уже не вносив. Із листа до П. Павлія (4. 06. 1960 р.) випливає, що В. Гошовський вичитав зверстану рецензію, виправив декілька друкарських помилок і відразу повернув. Мабуть, він надіявся, що рецензія буде надрукована у другому номері журналу, як і передбачалось. Проте, номер вийшов, але дещо з запізненням і без рецензії. Ще у листі від 8 вересня 1960 р. до В. Щербака В. Гошовський запитував: “Коли вийде в світ другий номер журналу? В наших кіосках є великий попит на Ваш журнал, але купити тут його неможливо. Якщо в другому номері буде моя рецензія, то попит на цей номер буде ще більший” [13], а вже 14 вересня 1960 р. із занепокоєнням напише до П. Павлія: “Мене дуже здивувало, що в другому номері журналу не була надрукована рецензія на збірник “Закарпатські народні пісні”, яку я написав у співавторстві з Ю. Качієм. Адже редколегія її прийняла до друку і в червні ц.р. була вже готова верстка рецензії.

Мені здається неймовірним, щоби редколегія взагалі відмовилася від друкування нашої рецензії, не попередивши про це авторів. Тому прошу Вас повідомити мене, з яких міркувань редакція не опублікувала наш матеріал” [9].

Того ж дня В. Гошовський написав листа до С. Людкевича: звернувшись до нього як авторитетного фольклориста в Україні, поінформував його про вилучення рецензії та водночас попросив: “... захистіть нашу рецензію перед редакцією журналу, не дозвольте придушити голос наукової правди” [7].

Свою тривогу через відсутність рецензії В. Гошовський адресував у листі від 11 жовтня 1960 р. до І. Гриневецького: "... з моєю рецензією на збірку "Закарпатські народні пісні" трапилася біда: її в другому номері журналу "Народна творчість та етнографія" не надрукували, хоч вона була прийнята до друку, набрана і коректуру верстки я зробив ще в травні місяці. Чому саме її не надрукували, я не знаю. Написав два листи до заст. гол. редактора тов. Павлія, одного листа до Гордійчука, телефонував в редакцію, але все марно. На листи не маю відповіді, а з телефону нічого не довідався конкретного. Написав два тижні тому листа до Станіслава Пилиповича. (Він мою рецензію читав і, як Ви знаєте, позитивно відгукнувся). В листі я йому розповів історію рецензії і просив взяти її під свій захист. На жаль, і від Станіслава Пилиповича я не одержав відповіді...

Рецензія пролежала рік в редакції журналу, а світ божий так і не побачила. Надіслав би я її в інший журнал, але юридично не маю права, бо до цього часу не маю конкретної відповіді з редакції "Народна творчість". Не знаю, що мені робити? Надрукувати рецензію я мушу!! Якщо не приймуть її до друку у нас, пішлю на Словаччину або де інде" [29, с. 132-133].

Майже всі листи цього періоду сповнені хвилювання за долю рецензії. Не став винятком і лист В. Гошовського від 15 жовтня 1960 р. до М. Гордійчука, у якому вчений знову ставить подібні запитання: "Чому ж не з'явилася? Невже ж халтурна збірка залишиться на Україні без фахової відозви?" [4].

Занепокоєння виявилися небезпідставними. Адже М. Гордійчук у листі-відповіді до В. Гошовського від 31 жовтня 1960 р. підтвердив його побоювання в тому, що рецензію було вилучено, однак не вказав на причини, обмежившись лишень фразою: "Зняли її без мого відома" [1]. У цьому ж листі пообіцяв, що рецензія буде надрукована у четвертому номері журналу.

Проте, навчений гірким досвідом В. Гошовський не заспокоюється і продовжує "епістолярну атаку". Черговий лист він надсилає 11 листопада 1960 р. заступнику головного редактора П. Павлію: "Це вже третій лист, який я Вам надсилаю. Оба попередніх залишилися без відповіді. Мене цікавить доля рецензії на збірку "Закарпатські народні пісні", яку прийняла редколегія Вашого журналу до друку. Редакція планувала її до другого номеру, але в цьому номері не була опублікована.

Прошу повідомити мене, яке рішення прийняла редколегія відносно рецензії" [10]. Однак, як і попередні два листи, цей також залишився без відповіді. Втративши надію на появу рецензії, В. Гошовський все ж таки хоче отримати бодай якийсь відпис. Ці обставини спонукають його звернутися до М. Рильського. 7 грудня 1960 р. В. Гошовський у листі до академіка коротко викладає передісторію своєї рецензії і просить його втрутитися у цю справу: "Оскільки в другому номері журналу рецензія не була надрукована, я звернувся з відповідним запитанням в редакцію. Але відповіді не одержав. Після того я ще чотири рази писав в редакцію, але все марно.

Тому я вирішив тепер звернутися до Вас з проханням дати відповідні вказівки робітникам редакції, щоби вони дали відповідь на мої попередні листи. Без офіційної відповіді я не маю юридичного права надсилати рецензію в інший журнал" [11].

У цей день В. Гошовський надіслав чергового листа до М. Гордійчука, однак тільки для того, щоб з'ясувати ставлення редакції до його рецензії, надії на

появу рецензії вже не було. А втім, низка листів до С. Людкевича, М. Рильського, М. Гордійчука зрушила справу з місця.

Від М. Гордійчука надійшло підтвердження 15 грудня 1960 р., що рецензію опублікують у четвертому номері журналу “Народна творчість та етнографія”. Двадцятого грудня цього ж року прийшло повідомлення від відповідального редактора журналу Я. Солодченка такого змісту: “Редакція одержала Вашого листа, адресованого на ім’я М. Т. Рильського. Повідомляємо, що рецензія на збірку “Закарпатські народні пісні” друкується в № 4 нашого журналу, який незабаром вийде в світ” [16]. Маючи принаймні два підтвердження про те, що рецензія буде надрукована у четвертому номері журналу, В. Гошовський у листі від 27 грудня 1960 р. до М. Гордійчука все ще сумнівається: “З редакції я отримав нещодавно листа, в якому мене повідомили, що рецензія буде надрукована в 4 номері. Поживемо – побачимо” [5]. Остаточне підтвердження надійшло В. Гошовському 2 січня 1961 р. від старшого редактора журналу С. Музиченка: “Ваша рецензія на збірник закарпатських народних пісень надрукована в “4” номері журналу” [15].

На довгоочікувану, по суті, більше року, публікацію рецензії В. Гошовський відреагував доволі стримано. Власні емоції та загальну реакцію на Закарпатті він коротко зreferував у листі (28. 05. 1961 р.) до М. Гордійчука: “Я був дуже радий, що моя рецензія на збірку Кречка все ж таки появилася. Вона стала справжньою сенсацією на Закарпатті. Про неї всі заговорили і кинулися розшукувати 4 номер “Народної творчості”. Але, на жаль, кіоски нашої області не одержали ні одного екземпляру 4 номера. (Чому?) Мій екземпляр переходив із рук в руки. Не знаю, чи буде з цієї рецензії будь яка користь, але найважливіше є те, що була відкрито сказана правда у вічі, що орган Академії Наук став на захист народної творчості. Думаю, що рецензія для нашої фольклористики матиме історичне значення” [6].

Отже, завдяки неймовірним зусиллям В. Гошовського та сприянню окремих осіб, рецензія з’явилася. Однак історія її появи підтвердила наявність, за визначенням Анатолія Іваницького, двох ліній в тогочасній музичній фольклористиці: “одна – застою, друга – відродження” [26, с. 112]. Вони виразно простежуються на прикладі нашої статті. Очевидно, не важко здогадатися, що представником першої був М. Кречко, другої – В. Гошовський. Можна гадати, що добрі наміри М. Кречка видати популярний пісенник були знівельовані аматорським підходом з численними фальсифікаціями. Абсолютно протилежну позицію обстоював В. Гошовський, довівши своєю рецензією, що навіть видаючи популярні збірники, обов’язково треба дотримуватися наукового підходу, обстоювати істинні знання як систему принципів, закономірностей, основних понять та наукових фактів. Своєю рецензією В. Гошовський започаткував відродження наукових знань з музичної фольклористики.

Хоч у переліку наукового доробку В. Гошовського рецензія не посіла провідної позиції, однак заслуговує на увагу, позаяк відобразила принципові погляди вченого на теоретичні та практичні питання музичної фольклористики, сформовані на ранньому етапі наукової діяльності, висвітлила його критичне ставлення до певних аспектів тогочасної музично-фольклористичної науки. Всебічний аналіз рецензії В. Гошовського дасть змогу з’ясувати методологічні засади його науково-дослідницької діяльності, а в перспективі, порівнюючи з іншими працями та враховуючи різні періоди життєтворчості вченого, простежити еволюцію наукових поглядів, досягнути традиційне та новаторське у його науковій спадщині. У цьому

контексті постає важливий історико-біографічний аспект, оскільки публікація рецензії В. Гошовського збіглася з перехідним періодом (закарпатський – львівський) у житті та науковій діяльності етномузиколога.

Узагальнюючи характерні риси рецензії В. Гошовського на збірку М. Кречка “Закарпатські народні пісні” та інших його рецензій в цілому, треба зазначити, що для них притаманне глибоке проникнення у суть проблеми, виразна критична спрямованість, строгість і лаконічність у викладі матеріалу, влучні фахові характеристики, концептуальні висновки. Незважаючи на те, що деякі рецензії були написані понад сорок років тому, вони не втратили своєї наукової вартості. Більше того, стиль викладу, вдалі критичні зауваження вченого, його методологічний підхід і вдумливі міркування можуть слугувати взірцем для сучасної музикознавчої науки.

Вважаю за потрібне щиро подякувати Єлизаветі Ярославівні Гошовській за надану мені можливість використати матеріали з домашнього архіву вченого.

Рукописні джерела:

1. Лист М. Гордійчука до В. Гошовського від 31 жовтня 1960 р. – Домашній архів В. Гошовського. – Машинопис. – Формат А 4. – 1 арк.
2. Лист В. Гошовського до С. Аксюка від 13 вересня 1958 р. / пер. з рос. В. Пасічника – Домашній архів В. Гошовського. – Машинописна копія. – Формат А 4. – 1 арк.
3. Лист В. Гошовського до М. Гордійчука від 2 жовтня 1959 р. – Домашній архів В. Гошовського. – Машинописна копія. – Формат А 4. – 1 арк.
4. Лист В. Гошовського до М. Гордійчука від 15 жовтня 1960 р. – Домашній архів В. Гошовського. – Машинописна копія. – Формат А 4. – 1 арк.
5. Лист В. Гошовського до М. Гордійчука від 27 грудня 1960 р. – Домашній архів В. Гошовського. – Машинописна копія. – Формат А 4. – 1 арк.
6. Лист В. Гошовського до М. Гордійчука від 28 травня 1961 р. – Домашній архів В. Гошовського. – Машинописна копія. – Формат А 4. – 1 арк.
7. Лист В. Гошовського до С. Людкевича. – Львів, 14 вересня 1960 р. – Домашній архів В. Гошовського. – Машинописна копія. – Формат А 4. – 1 арк.
8. Лист В. Гошовського до С. Музиченка від 14 лютого 1960 р. – Домашній архів В. Гошовського. – Машинописна копія. – Формат А 4. – 1 арк.
9. Лист В. Гошовського до П. Павлія. – Львів, 14 вересня 1960 р. – Домашній архів В. Гошовського. – Машинописна копія. – Формат А 4. – 1 арк.
10. Лист В. Гошовського до П. Павлія. – Львів, 11 листопада 1960 р. – Домашній архів В. Гошовського. – Машинописна копія. – Формат А 4. – 1 арк.
11. Лист В. Гошовського до М. Рильського. – Львів, 7 грудня 1960 р. – Домашній архів В. Гошовського. – Машинописна копія. – Формат А 4. – 1 арк.
12. Лист В. Гошовського до В. Щербака від 8 січня 1959 р. – Домашній архів В. Гошовського. – Машинописна копія. – Формат А 4. – 1 арк.
13. Лист В. Гошовського до В. Щербака від 8 вересня 1960 р. – Домашній архів В. Гошовського. – Машинописна копія. – Формат А 4. – 1 арк.
14. Лист Ю. Костюка до В. Гошовського від 10 серпня 1963 р. – Домашній архів В. Гошовського. – Машинопис. – Формат А 4. – 1 арк.

15. Лист С. Музиченка до В. Гошовського від 2 січня 1961 р. – Домашній архів В. Гошовського. – Машинопис. – Формат А 4. – 1 арк.

16. Лист Я. Солодченка до В. Гошовського від 20 грудня 1960 р. – Домашній архів В. Гошовського. – Машинопис. – Формат А 4. – 1 арк.

Друковані джерела:

17. *Гошовський В.* “...Біографічний етюд...”: Лист до О. Грабалової / Володимир Гошовський // Пам’яті Володимира Гошовського, 1922-1996 : зб. ст. та матеріалів / упоряд. В. Пасічник. – Львів, 2006. – С. 7-11.

18. *Гошовський В.* Були колись літа: Фрагменти спогадів / Володимир Гошовський // Професійна музична культура Закарпаття: етапи становлення / упоряд., підготов. текстів, передм., приміт. Л.М. Мокану. – Ужгород : Карпати, 2005. – Вип. 1: 60-річчю возз’єднання Закарпаття з Україною присвячується. – С. 360-413.

19. *Гошовський В.* До питання про музичні діалекти Закарпаття / В.Л. Гошовський // Матеріали першої Ужгородської міжвузівської конференції, присвяченої вивченню карпатських говорів : Доп. та повідомл. Ужгородського державного університету : Серія філологічна. – Ужгород, 1958. – Вип. 3. – С. 70-74.

20. *Гошовський В.* Заметки о музыкальной жизни Советского Закарпатья / В. Гошовский // Украинская советская музыка: Статьи. – Киев : Сов. композитор. Укр. респ. отд-ние, 1960. – С. 164-178.

21. *Гошовський В.* Збірник Закарпатських народних пісень / В. Гошовський // Народна творчість та етнографія. – 1960. – № 4. – С. 128-131. – Співавт.: Ю. Качій. – Рец. на зб.: Закарпатські народні пісні / Упоряд. М. Кречко. – Ужгород, 1959. – 188 с.

22. *Гошовський В.* Новая программа Закарпатского хора / В. Гошовский // Советское Закарпатье. – 1957. – 20 нояб. (№ 279).

23. *Гошовський В.* Професор Іван Панькевич у моєму житті / Володимир Гошовський // Матеріали наукової конференції, присвячені пам’яті Івана Панькевича, 23-24 жовт. 1992 р. / Редкол. П. Федака (голова), Б. Галас, М. Мушинка та ін. – Ужгород, 1992. – С. 141-145.

24. *Гошовський В.* Чеські народні пісні та танці / В. Гошовський // Народна творчість та етнографія. – 1961. – № 4. – С. 146. – Рец. на кн.: Lidové písně a tance z Valašskokloboucka / Uspoř. a zprac. K. Vetterl. – Praha, 1958. – Č. I. – 367 s.; 1960. – Č. II. – 506 s.

25. Закарпатські народні пісні / упоряд. М. Кречко. – Ужгород : Закарпатське обласне видавництво, 1959. – 188 с.

26. *Іваницький А.* Українська музична фольклористика (методологія і методика): Навчальний посібник / А.І. Іваницький. – Київ : Заповіт, 1997. – 392 с. + іл. вкл.

27. *Мадяр-Новак В.* Закарпаття в колі наукових інтересів Володимира Гошовського / Віра Мадяр-Новак // Пам’яті Володимира Гошовського. 1922-1996 : зб. ст. та матеріалів / НАН України. ЛНБ ім. В. Стефаника; упоряд. В. Пасічник. – Львів, 2006. – С. 120-135.

28. *Мокану Л.* Покликання / Людмила Мокану // Професійна музична культура Закарпаття: етапи становлення / упоряд., підготов. текстів, передм., приміт. Л.М. Мокану. – Ужгород : Карпати, 2005. – Вип. 1: 60-річчю возз’єднання Закарпаття з Україною присвячується. – С. 153-158.

29. Пасічник В. Листування Володимира Гошовського з Іларіоном Гриневецьким / Володимир Пасічник // Наукові збірки Львівської державної музичної академії ім. М. Лисенка. – Вип. 15. – Серія : Етномузика : зб. ст. та матеріалів / упоряд. Б. Луканюк. – Львів, 2007. – Чис. 3. – С. 119-142.

Додатки

Копія листа Володимира Гошовського до Станіслава Людкевича

Ужгород, 14.09.1960 р.

Вельмишановний Станіславе Пилиповичу.

Вам особисто добре відомий збірник “Закарпатські народні пісні” (упорядкував М. Кречко, Ужгород, 1959) та рецензія на нього, яку я написав у співавторстві з Ю. Качієм. В січні місяці ц.р. я, повертаючи з Києва, зупинився у Львові і дав Вам прочитати рукопис рецензії, з змістом якої Ви тоді погодились. Рецензія мала бути надрукована в другому номері журналу “Народна творчість та етнографія” (Київ, вул. Кірова, 4). В червні була готова вже верстка рецензії.

Яке ж було моє здивування, коли в другому номері журналу я не побачив своєї рецензії. Можливо, що в останню хвилину редакція журналу побоялася надрукувати критичний матеріал.

Є в традиціях нашої фольклористичної наукової думки друкувати серйозні збірники народних пісень та некомпромісно засуджувати деякі спроби фальсифікувати й перекручувати зразки народної творчості, друкувати очевидні плагіати. В нашій рецензії були піддані суворій, але об’єктивній критиці всі грубі недоліки згаданої збірки. Ми вважали своїм моральним обов’язком, не дивлячись ні на що, ознайомити широкі кола читачів з усіма позитивними і негативними рисами збірки, викрити усі фальсифікати та плагіати народної творчості, тощо.

Вельмишановний Станіславе Пилиповичу. Звертаюсь до Вас, як до найбільш авторитетного фольклориста на Україні: захистіть нашу рецензію перед редакцією журналу, не дозвольте придушити голос наукової правди.

[Підпис відсутній]

Копія листа Володимира Гошовського до Максима Рильського

Ужгород, 7.12.60 р.

Вельмишановний Максиме Тадеєвичу.

Звертаюсь до Вас в справі публікації рецензії на збірку “Закарпатські народні пісні” в журналі Народна творчість та етнографія тільки тому, що усі мої попередні спроби нав’язати контакт з редакцією не вдалися.

Ще в минулому році М.М.Гордійчук запропонував мені від імені редакції журналу написати рецензію на невдалу збірку “Закарпатські народні пісні”, яку випустило наше Обласне видавництво в 1959 році. Рецензію я написав у співавторстві з Качієм і надіслав її редакції 2.X.59.

Рецензія була прийнята до друку і здана в набір. В червні ц.р. я одержав верстку рецензії, вичитав і 4.VI. повернув її в редакцію на ім’я тов. Павлія П.Д.

Оскільки в другому номері журналу рецензія не була надрукована, я звернувся з відповідним запитанням в редакцію. Але відповіді не одержав. Після того я ще чотири рази писав в редакцію, але все марно.

Тому я вирішив тепер звернутися до Вас з проханням дати відповідні вказівки робітникам редакції, щоби вони дали відповідь на мої попередні листи. Без офіційної відповіді я не маю юридичного права надсилати рецензію в інший журнал.

Прийміть запевнення в моїй глибокій пошані.

[Підпис відсутній]

ПЕРВАЯ РЕЦЕНЗИЯ ВЛАДИМИРА ГОШОВСКОГО (ОБСТОЯТЕЛЬСТВА НАПИСАНИЯ И ПУБЛИКАЦИИ)

Владимир ПАСИЧНЫК

*Львовская национальная научная библиотека Украины им. В. Стефаныка
ул. В. Стефаныка, 2, 79000 Львов, Украина,
тел.: (+38032) 261 55 12, e-mail: pasichnyk_v@i.ua*

В 1960 г. в журнале “Народное творчество и этнография” (“Folk art and ethnography”) вышла печатью рецензия В. Гошовского на сборник М. Кречка “Закарпатские народные песни”. Однако, путь этой рецензии от написания к печати был достаточно длительным, сложным, путаным, со многими неизвестными. Истории опубликования этой рецензии, на основании изучения и анализа конкретных фактов, посвящается данная статья.

Ключевые слова: рецензия, публикация, музыкальная культура Закарпатья, народные песни, музыкальная фольклористика, этномузыкология, эпистолярное наследие.

VOLODYMYR HOSHOVSKY'S FIRST REVIEW (THE CIRCUMSTANCES OF WRITING AND PUBLICATION)

Volodymyr PASICHNYK

*Lviv Stephanyk Scientific Library, National Academy of Sciences of Ukraine
str. V. Stephanyk, 2, 79000 Lviv, Ukraine,
fon.: (+38032) 261 55 12, e-mail: pasichnyk_v@i.ua*

In 1960 the “Folk Art and Ethnography” magazine saw the publication of V. Hoshovsky’s review on “Transcarpathian Folk Songs” collection by M. Krechko. Nevertheless, the way of this review from the point of its writing to its publication was rather long-term, complicated, confusing and ambiguous. The article presents, on the basis of elucidation and analysis of various factors, the history of the review appearance and publication.

Key words: Review, publication, Transcarpathian musical culture, musical study of folklore, ethnomusicology, epistolary heritage.

Стаття надійшла до редколегії 29.05.2009

Прийнята до друку 23.09.2009